dit Koningskind samen

2022
Kijk, Zie en Ontdekzondag

Preekschets

Deze preekschets is geschreven door: Drs. Annemiek de Jonge (onderzoeker, teamleider Theologie en docent Praktische Theologie)

Deze preek draait om de gedachte dat:

In het gelaat van de ander wordt er een beroep gedaan op ons

dat van Omhoog naar ons toekomt. (Emmanuel Levinas)

Het uitgangspunt voor de preek wordt genomen in het verhaal van de Barmhartige Samaritaan (Luc. 10: 25-37).

Suggesties voor een tweede schriftlezing

- Ps 72 > over de ideale koning die recht doet aan wezen en weduwen en de armen beschermt
- Ezechiel 34 en Luc 15 > de goede herder die alle mooie sterke gehoorzame schapen achterlaat om achter dat ene zwakke schaap aan te gaan.
- Luc. 4 vanaf vers 14 > Jezus geeft hier aan waarvoor hij gekomen is
- Luc 6: 20-23 > stukje Bergrede waarin getoond wordt dat kleinen en armen in het Koninkrijk de gelukkigen zijn.
- Mt 25: 31-64 > wat je gedaan hebt voor de minste van mijn broeders…
- Marc 9: 33-37 > wie is het belangrijkst?

Suggesties liederen

- Nieuwe Liedboek 1002
- Stef Bos: Geef licht

Opbouw van de preek

Aanleiding voor dit thema:

Als we analyseren hoe het komt dat 'Zie mij!' het thema is voor deze ontdekzondag dan merken we op dat in onze samenleving en kerken mensen met een beperking zich vaak niet of nauwelijks gezien voelen en/of zich moeten schikken in de rol van afhankelijke die (soms ook onnodige) hulp moet ontvangen. Veel 'gezonde' mensen kennen maar twee manieren om met iemand met een beperking om te gaan:

1. Hem/haar overladen met hulp en aandacht en behandelen als liefdadigheidsobject
   of
2. Geen idee hebben hoe je met iemand met een beperking moet omgaan en het dus maar niet doen.

In deze preek willen we een alternatief bieden voor deze twee manieren: leren de ander echt te zien en je dus ook laten raken door het appèl dat de ander op je doet.

Dit doen we omdat we geloven in navolging van een God die Zich juist richt op armen, kleinen en gebrekkigen. En dat we een voorbeeld mogen en kunnen zijn van liefde voor en dienst aan onze medemensen.

Inleiding

In april 2002 wordt de stad Erfurt in Duitsland opgeschrikt door een drama. Een jongen, vervuld van wraakgevoelens, richt op school een bloedbad aan onder zijn docenten en medescholieren. Nadat hij al 16 leerlingen en docenten heeft neergeschoten staat hij voor het 17e slachtoffer. Deze roept hem echter toe: Kijk mij aan!! Dan gebeurt er iets merkwaardigs. De jongen laat zijn geweer zakken. En alsof hij machteloos geworden is, geeft hij zich over.

Wat gebeurt hier? De docent dwingt de jongen haar te zien als mens en niet als nummer.

Zie mij! Kijk mij aan!

Dat is het thema van deze dienst. In dit voorbeeld zie je het gebeuren: als je iemand echt ziet en aankijkt dan kun je niet onverschillig blijven, dan laat je je raken door wie die ander is.

We gebruiken het verhaal van de Barmhartige Samaritaan om meer zicht te krijgen op de manier waarop wij de ander echt kunnen zien!

Punt 1: De ander zien…

Punt 2: … raakt je…

Punt 3: … en vraagt om reactie.

1. De ander zien…

Wanneer we kijken naar de start van het verhaal van de barmhartige Samaritaan dan valt op dat het verhaal niet begint vanuit het perspectief van de hoofdpersonen. Het verhaal begint niet met: Een priester, een leviet en een Samaritaan gingen op reis. Het verhaal begint met een *iemand*, een *ander*, een persoon die in het hele verhaal geen andere naam krijgt… Dit verhaal gaat niet over drie verschillende mensen die iets meemaken op reis, maar over een ander en de reactie van drie reizigers op deze ander op hun weg.

Het verhaal nodigt ons uit om ons te vereenzelvigen met de drie mensen op reis; gewone mensen met hun eigen plannen, doelen, ideeën en verantwoordelijkheden. Mensen die druk bezig zijn met wat ze willen en moeten doen, met het doel van hun reis. Zo zijn wij ook vaak druk bezig. We zijn op reis door het leven, met allerlei plannen, doelen en verantwoordelijkheden. En vaak geldt dan: hoe drukker we zijn, en hoeveel meer en zwaarder de verantwoordelijkheden, hoe minder tijd we kunnen en willen maken voor omwegen, uitstapjes en rustpauzes. We hollen door… met oogkleppen op. Alles wat afleidt van het doel van onze reis sluiten we buiten.

In het verhaal gebeurt er echter iets onverwachts: onze doelgerichte reizigers botsen haast letterlijk tegen iemand anders aan. Iemand die halfdood langs de kant van de weg ligt. Iemand voor wie al dat doelgerichte rennen opeens niets meer betekent. Maar vooral iemand die alle plannen van de reizigers doorkruist, enkel door daar te zijn op dat moment. Een blokkade op de weg. Wat nu? Wat zullen de reizigers in het verhaal doen? Kijken ze nog eens goed naar de man, zien zij hem in al zijn kwetsbaarheid als medemens? Of wenden ze hun hoofd af en richten ze zich zo snel mogelijk weer op het doel van hun reis?

En wij? Wat doen wij, als aan de overkant van de straat iemand klappen krijgt? Als zomaar iemand onze plannen en ideeën, onze orde verstoort? Als een kwetsbaar mens zonder woorden een beroep op ons doet, enkel door er te zijn? Lopen we snel weg? Wenden we onze blik af en gaan we snel door? Of staan we stil, kijken we echt, zien we de ander en laten we ons raken door het beroep dat hij of zij op ons doet?

2.De ander zien *raakt je*

We gaan even terug naar het voorbeeld van het begin; de jongen met het pistool op de school in Erfurt. Zodra hij gedwongen wordt echt te kijken verandert er iets in hem, hij kan niet meer doorgaan met zijn woedende wraakactie en laat het geweer zakken.

De ander zien heeft gevolgen. Dat is ook te zien in het verhaal van de Barmhartige Samaritaan. Het is opvallend dat van alle drie de reizigers wordt verteld dat ze de ander hebben gezien. En dat niet alleen! Ze worden ook alle drie geraakt door wat ze zien.

Kijk maar naar de reactie: de priester en de leviet wenden hun blik af en lopen met een zo groot mogelijke boog om de ander heen. Deze reactie kennen we waarschijnlijk allemaal wel vanuit het dagelijks leven. Ook wij wenden vaak onze blik af als we niet willen of kunnen ingaan op het beroep (appèl) dat de ander op ons doet. Denk maar eens aan de straatkrantverkoper die bij de ingang van de supermarkt staat. Ik weet niet hoe het u vergaat, maar ik rommel 'toevallig' gewoon net heel erg in mijn tas of kijk net de andere kant op als ik hem passeer. Ik wil die straatkrant niet en kan dus niets met het beroep dat hij op me doet, enkel door daar te staan. Maar ik kan hem ook niet aankijken om dan vervolgens door te lopen. Daarom wend ik mijn blik af en loop met een zo groot mogelijke boog om hem heen. Het is geen volledige oplossing, want ik voel het onbehagen en ervaar het appèl, maar ik wil er niet op ingaan. Zo is het ook met de priester en de leviet. Zij zien de man liggen en wenden zo snel mogelijk hun blik af om het appèl, dat op hen afkomt, te ontlopen. Ze lopen met een grote boog om 'het probleem' heen en vervolgen haastig hun eigen reis.

We zien dus dat echt kijken naar een ander je altijd raakt. Je hebt alleen wel de keuze: ga ik in op het appèl dat de ander juist in zijn of haar kwetsbaarheid op mij doet, of vervolg ik liever zo snel mogelijk mijn eigen reis? Kijk, wij kennen dit verhaal en weten dat de Samaritaan 'het goede' heeft gekozen. Maar als wij eerlijk naar ons eigen leven kijken, doen wij dat dan ook? Vinden wij kwetsbare mensen vaak niet irritant? Bijvoorbeeld als ze dingen niet kunnen, niet begrijpen of niet willen terwijl die dingen wel goed zouden zijn naar onze maatstaven. Zijn zij een sta-in-de-weg? Een obstakel op ons zo mooi gekozen levensweg? Als wij een kwetsbaar mens ontmoeten, die bijvoorbeeld boos en ongelukkig is, een enge ziekte heeft of er anders uitziet als normaal, wat zien wij dan? Zien wij dan juist in de ogen van die ander de ogen van de ander met een hoofdletter? Want dat is wat bedoeld wordt met de uitspraak dat God juist houdt van armen, de weduwen en de wezen. Juist in contact met kwetsbare mensen ontdekken wij iets van God. Levinas zegt het zo: In het gelaat van de ander wordt er een beroep gedaan op ons dat van Omhoog naar ons toekomt. We zouden daar op basis van ons nadenken over deze gelijkenis aan toe kunnen voegen: Juist in het gelaat van een kwetsbare ander doet God een beroep op ons. Geloven wij dat ook? En is dat te zien in ons leven? Ook in de manier waarop wij omgaan met mensen met een beperking?

3.De ander zien raakt je *en vraagt om barmhartigheid*

Het verhaal van de Barmhartige Samaritaan is heel bekend en waarschijnlijk hebt u het al heel vaak gehoord. Ik denk dat iedereen die het verhaal kent zichzelf graag vereenzelvigd met de Samaritaan, die omziet naar de man op de weg, die zich laat raken door de kwetsbare ander.

Maar zoals we net al zagen lijken we in ons dagelijks leven ook vaak op de priester of de leviet. Zij geven hun eigen leven en hun eigen verantwoordelijkheden meer prioriteit dan de kwetsbaarheid van de ander. We zagen dat ieder mens geraakt wordt door het zien van de ander, er is echter een groot verschil in hoe mensen reageren. Sommigen wenden hun blik af, vinden het letterlijk 'niet om aan te zien', weten niet wat ze moeten en vervolgen hun weg. Dat is echter niet waar het zien van de ander je toe oproept. De kwetsbare ander doet juist een appèl op je om naar voren te stappen en het aan te gaan. Hij roept je op geen afstand te houden maar hem of haar te omarmen in zijn/haar eigenheid. Een mens kan niet kiezen wanneer hij een kwetsbare ander tegenkomt, hij kan wel kiezen hoe hij daarmee omgaat. Hij kan kiezen voor omarmen of wegkijken. Je kunt kiezen voor barmhartigheid, dat is: je laten raken zodat er beweging ontstaat.

Als je positief wilt reageren op het appèl van de ander moet je echter wel ruimte maken. Ruimte maken in je plannen, ruimte maken in tijd en aandacht. Ruimte maken ook voor de behoeften, vragen en ideeën van die ander. Dat betekent niet dat je je hele leven opoffert en je eigenheid kwijt raakt, maar wel dat je jouw armen en jouw hart opent om ruimte te maken voor een ander. Dat zie je ook aan de barmhartige Samaritaan. Hij staat stil en geeft tijd en aandacht aan de man op de weg. Hij laat hem rijden op zijn ezel, maar hij gaat nadat hij de man heeft afgeleverd in de herberg ook verder met zijn eigen leven. Hij geeft datgene wat de ander nodig heeft; niet meer en niet minder. Dat is voor ons een wijze les. Als het gaat om kwetsbare mensen of mensen met een beperking kennen wij vaak twee reacties: het raakt je, maar je weet niet wat te doen, dus je gaat door met je eigen leven. Of het raakt je, je wilt wat doen en je overstelpt de ander met liefde, aandacht en hulp waar hij of zij niet om gevraagd heeft. Laten we kijken naar de Barmhartige Samaritaan die de gewonde man niet ontloopt, maar ook niet dooddrukt uit pure liefde. Hij geeft de ander wat hij nodig heeft om zelfstandig weer verder te gaan. Laten wij zo proberen barmhartig te zijn als kwetsbare mensen op ons pad komen. En onthoud daarbij: barmhartigheid is zien, je laten raken en in beweging komen, maar wel de ander anders laten zijn. Zodat kwetsbare anderen in het midden van de gemeente kunnen ervaren dat ze er mogen zijn, gewoon zoals ze zijn. Ik hoop dat wij mensen met een beperking echt leren zien, dat we in hun ogen God zien en dat we hen laten merken:

Jij bent zo
mooi
anders
dan ik.
Natuurlijk
niet meer of
minder
maar
zo mooi
anders.
Ik zou je
nooit
anders dan
anders willen.[1]

[1] Hans Andreus Uit: Dat licht van mij.

Uitleiding

Het voorbeeld van het begin (de jongen uit Erfurt) en het gedicht aan het einde kunnen beide gebruikt worden om te bespreken in jeugdclubs of kringen gedurende de week die volgt op ontdekzondag. Stel elkaar vragen als: wat gebeurt er hier? Wat raakt je? Wat heeft dit met God en geloof te maken?

Ook het nummer *One of us* van Joan Osborne zou besproken kunnen worden met de uitspraak van Levinas: ''*In het gelaat van de ander wordt er een beroep gedaan op ons dat van Omhoog naar ons toekomt''.* Bespreek met elkaar of je God inderdaad kunt vinden onder de mensen en hoe dan? Wat vind je van het idee dat God juist in kwetsbare anderen een beroep op ons doet? Welke Bijbelteksten kun je vinden die dat idee onderbouwen of juist niet?